

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

In memoriam : Carl Olof Nordman
Thordeman, Bengt

Fornvännen 1942(37), s. 310-312 : ill.

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1942_310

Ingår i: samla.raa.se

IN MEMORIAM

CARL OLOF NORDMAN

Återigen har den lilla kretsen av nordiska museimän och arkeologer decimerats av kriget. Den 20 febr. 1942 stupade filosofie kandidaten och fänriken Carl Olof Nordman vid Suurlahti by vid Seesjärvi i Karhumäkiavsnittet norr om Onega.

C. O. Nordman hade en stark ärftlig belastning av arkeologi, i det han var son till statsarkeologen och chefen för Finlands nationalmuseum C. A. Nordman och dotterson till direktören för nationalmuseet i Köpenhamn Sophus Müller, Oscar Montelius' store samtida och antagonist. Det är ju långt ifrån alltid som dylikt påbrå också blir bestämmande för levnadsbanan, men hos Dan, som han hette inom den närmare vänkretsen, var den arkeologiska böjelsen klar redan under gymnasiståren, och redan före studentexamen deltog han jämte sin gode vän och kamrat sedan småklasserna Carl Fredrik Meinander i arkeologiskt fältarbete.

Född i Köpenhamn den 4 jan. 1917 blev Nordman student i Helsingfors 1934 och erhöll en ytterst gedigen vetenskaplig utbildning, innefattande studieresor i de nordiska länderna samt i Tyskland och England, vilken resulterade i en bred fil. kand.-examen, avlagd i pausen mellan de båda krigen 1941. Utom sedvanligt praktikantarbete vid Nationalmuseet har han utfört inventeringar av fasta fornlämningar samt utgrävningar av ett par kyrkplatser och av Grabbacka medeltida borgruin. Vid sin bortgång förberedde han studier över adelsborgar från medeltiden och 1500-talet.

Han visade det goda omdömet att icke förivra sig med att i förtid påbörja sitt vetenskapliga författarskap. Endast en vetenskaplig studie av hans hand föreligger i tryck, redogörelsen för hans utgrävning av Hitis medeltida kyrk-tomtning och kyrkogård (Finskt Museum 1939 s. 12 ff.). Han har här alldeles gått fri från den frestelse, som de flesta debuterande forskare bruka falla för, att försöka göra så mycket som möjligt av sitt ämne, att skruva upp det till något större proportioner än det i verkligheten äger. Hans uppsats är en lugn och saklig analys av fakta, som han genom omsorgsfull valda jämförelser inställer i riktiga sammanhang. Framställningen är väl-görande fri från utsvävningar och förräder en mognad, som är mindre van-lig hos en debutant, och den ger mycket intressanta upplysningar om det folkliga begravnings-skicket under medeltiden. Ännu ett par uppsatser ligga färdiga i manuskript och komma att publiceras posthumt.

Redan under skolåren var Nordman medlem av skyddskåren och anmälde sig hösten 1939 som frivillig till militärtjänst men inkallades först i januari 1940. Efter en kort utbildning sändes han till fronten norr om Ladoga. En av krigets sista dagar blev han av en granatskärva sårad i högra tinningen, vilket medförde blodförgiftning och långvarig sjukhusvistelse. Efter genom-gången reservofficersskola blev han fänrik i dec. 1940. Det var inte många månader som nu förunnades honom att ägna åt sin vetenskap och sitt civila liv innan det nya kriget bröt ut. Här placerades han till en början på Hangö-fronten, där han sen barndomen var väl hemmastadd och där han själv tyckte att det var nästan väl fredligt. Därifrån skrev han till mig den 2 aug.:

»Kriget här i mina trakter är ingenting vidare än så länge; trots en liten romantisk längtan till Kalevala-nejderna, där det går framåt, är man i sitt innersta tillfreds med att taga det lugnt. Jag som inte ännu har slutfört min värnplikt finner att detta är ett herrskapssätt att avtjäna den på — naturligtvis utan att driva denna min åsikt till dess yttersta konsekvenser.

För den finsktalande finnen måtte detta vara ett härligt krig, tänk att få verkliggöra kungstanken i den finsktalande befolkningens historia — för-ena de finska områdena som varit skilda sedan marsk Tyrgils' dagar. En annan har av historiska och försiktighetsskäl varit en varm vän av Stolbova-gränsen, men nu får den meningen ju nog ges på båten, läget är ett helt nytt och gamla moraliska värden tydligen omvärderade.

Hit har kommit folk från din sida vattnet. Det kan möjligen sägas att de denna gång inte är på samma sätt livsviktiga som senast — fast gudarna vet om de inte tillochmed kan vara det — men det gör en desto mer gott att se dem här. Vi hoppas ju här så innerligt att ni svenskar måtte se med förståelse på det som sker hos oss — trots allt. Du som är historiker kan leva med oss — lär de andra historia och de inser att vi finnar inte kan handla annorlunda än vi gjort. Edra tidningar har emellanåt varit litet beklämmande. Du inser att när tillochmed jag — halvt dansk — tänker på detta vis — andra måste göra det ännu intensivare. Vi undervärderar inte svårigheterna och motsättningarna mellan olika ideella inställningar, men det gäller att väga och pröva.»

Jag har velat återge dessa rader i deras helhet då de äro av största intresse såsom uttryck för opinionen bland den unga generation av finlandssvenskar, som har all anledning att taga ställning till problemen eftersom det är dem politikens konsekvenser gå ut över — intill det yttersta av vad de ha att ge.

Nordmans »romantiska längtan till Kalevala-nejderna», som han smått ironiskt skrev, låt oss nyktert säga: hans ambition att sätta in all sin unga kraft i kampen för fosterlandet, den fick snart sin utlösning. Efter Hangös fall transporterades han österut som plutonchef för ett utsatt förband vid Seesjärvi.

Natten mot den 20 febr. hade på Nordmans avsnitt en framryckning företagits. Den växlande stridslyckan gjorde emellertid att plutonen åter måste dragas tillbaka. En dubbelpost i en skyttegrop hade likväl ej uppfattat ordern och blev kvar mellan de finska och ryska ställningarna. Plutonchefen observerade att de båda pojkarna saknades, och eftersom det var ett riskabelt företag fann han det naturligt, att han själv skulle hämta dem. Innan han hunnit fram, 50—60 m. framför de egna ställningarna, träffade honom skottet från en rysk skarpskytt i huvudet och skadade båda ögonen. Två av hans män offrade sina liv innan han kunde hämtas tillbaka, men tyvärr, deras offer var förgäves: samma kväll gick han bort på det fältsjukhus dit han blivit förd.

Hans kompanichef gav honom följande vackra eftermäle som soldat: »Under den korta tid fänrik Dan Nordman hörde till mitt kompani observerade jag att han utförde alla honom givna uppdrag på det noggrannaste, överlagt, djärvt och utan att spara sig själv. Genom sitt vänliga men å andra sidan säkra uppträdande vann han sina underlydandes fulla tillgivenhet. Genom sin samvetsgranna och omsorgsfullt riktiga verksamhet vann han sina förmäns fullständiga förtroende.»

Vid sin bortgång var han föreslagen till löjtnant och innehade väl förtjänta militära utmärkelsetecken. Vid hans grav stodo som närmast sörjande en ung maka, med vilken han varit förenad endast sedan den 18 maj 1941, hans föräldrar och yngre syster samt ett par vänner, bland dem fänrik Meinander, som fått permission från sitt frontavsnitt vid Svir för att visa sin kamrat den sista hedern.

Carl Olof Nordman var sällsynt rikt utrustad. Han hade fått i gäva en klar intelligens, personligt mod och ett varmt hjärta, som han öppnade för sina vänner på ett sätt som av dem aldrig skall förgätas. Mänskligt att döma var han bestämd att spela en ledande roll i det svenska Finlands kulturliv. Han hörde till dem som svensk kultur ej hade råd att mista.

Bengt Thordeman